

Uredništvo i
ZAGREB, MASAR
Telefon 61

Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Jesmo li poduzeli nešto da se naš
podmladak u emigraciji odgaja
kako zahtjevaju interesi naše
emigracije i našega naroda u Ju-
lijskoj Krajini?

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

Emigrantski podmladak

U Zagrebu je od 2 do 9 o. mj. priredjen dječji tjedan. Održavaju se predavanja, priredbe, govori na radiju, izlozi knjižara su puni omladinske literature, neki listovi izlaze u posebnom izdanju itd. Cijeli tjedan je posvećen omladini, djeci. Jer omladina je ono najvrijednije što ima ljudsko društvo i jedan narod: kakova omladina, takova budućnost.

Tim povodom je mnogome emigrantu došlo na pamet stanje i pitanje naše omladine. Koliko one dolje, koliko ove ovdje.

Životni put naše omladine u Julijskoj Krajini nam je poznat. I njezini socijalni, politički i kulturni uvjeti za život. Ti uvjeti su u glavnom po cijeloj Julijskoj Krajini slični. Drugo je pitanje naše omladine ovdje. Kada govorimo o našoj omladini, mislimo na sve one mlade, počevši od male djece, pa do mladića u radionicama, srednjim školama i na univerzi. Na sve one koji su rodom ili porijeklom iz Julijske Krajine.

Životni uvjeti te naše omladine ovdje nisu svuda jednaki. Socijalni položaj roditelja igra u njihovom odgoju mnogo veću ulogu nego kod djece u Julijskoj Krajini. Jer tamo je socijalni položaj skoro svuda jednak, a i da nije jednak, socijalni položaj roditelja ne bi igrao presudnu ulogu u moralnom, socijalnom i nacionalnom odgoju te omladine.

Ovdje je to drukčije. Roditeljskom domu je preprišten u dovoljnoj mjeri, odgoj djeteta dok si je država preuzela samo pravo određivanja smjera i opsega poučavanja u užem smislu riječi. To, dakako, u praksi, jer u teoriji su danas skoro sve evropske države rezervirale sebi monopol uzgajanja. Ali to nije moguće provesti nego u totalitarnim državama, kao što su Italija, Njemačka i Sovjetska Rusija.

Iz toga proizlazi da je glavni faktor socijalnog, moralnog i nacionalnog odgoja ovdje roditeljski dom. Prema tome je roditeljski dom glavni faktor i u uzgoju našeg podmlatka. Zavisí od roditelja emigranta hoće li mu i djeca voljeti onaj kraj iz kojeg potječu.

Ako je to točno, tada se moramo zapitati: Jesmo li mi, kao organizirana emigracija s određenim programom, nešto poduzeli da se odgoj naše djece usmjeri tim pravcem. Da se uputi roditelje kako će odgajati svoju djecu da postanu ta djeca jednog dana naši nasljednici — ovdje ili tamo dolje? I jesu li naše organizacije posvećivale do sada tom važnom pitanju kakovu veću pažnju? Da li se povelu barem kakova anketa da se vidi kojim slojevima u emigraciji pripadaju naša djeca i da li se tu djecu odgaja onako kako bi trebalo da se odgajaju djeca emigranata koji imaju jedan politički cilj pred sobom? Da li je emigracija do sada pružila kakovo bolje pomagalo toj našoj djeci — a i starijim omladinicima?

Bilansa je negativna. Možda će ovo par sugestija poslužiti barem tome da se o tom pitanju diskutira.

Mislimo da do sada nije u tom pogledu učinjeno skoro ništa. Osim »Mladog Istranina« u Zagrebu i nekih knjiga »Mladinske matice« u Ljubljani, naša djeca nisu u mogućnosti, da nadju štiva u kojima bi se govorilo o našim krajevima pod Italijom, a gdje su ostali uzgojni faktori, koji bi usmjerili odgoj naše omladine onako kako bi u interesu naše budućnosti trebalo.

A početak diskusije, već je i početak rada.

SPOMINI NA NOVO RUDARSKO NASELBINO ARSIA

Fašisti, ki so se v velikem številu udeležili ustanovitve nove rudarske občine Arsia in z njo združene pojedine, so bili tako navdušeni, da so hoteli imeti več spomin na slavnost. Ker prireditveni odbor očitno na to niti mislil ni, so si gostje sami pomagali. Po njihovem odhodu so namreč ugotovili, da je izgubilo kakih 400 kosov srebrnega pribora: žlice, vilice in podobno. Vedenje gostov je bilo tako da se je prisotni član kraljevske družine že pred zaključkom slavnosti ves ozlovojen odstranil.

Gostovanje milanske „Scale“

u Zagrebu i Beogradu

Zagreb, 2. dec. 1937. — O reviji »Termini« smo već pisali: Mi smo naglasili politički momenat, a kasnije je zagrebački »Obzor« pisao opširno o umjetničkoj strani te revije. »Obzor« je pisao sasama negativno, a iza tog članka u »Obzoru« izašao je u »Hrvatskoj Straži« članak dra Ljubomira Marakovića, koji otklanja od sebe odgovornost za umjetničku, a donekle i političku stranu revije »Termini«.

Odmah iza toga je došlo gostovanje milanske »Scale« u Zagrebu i Beogradu. Reklama je bila obilna, kazalište rasprodano do posljednjeg mjesta. Cijene povišene »Scale« je očekivana kao otkrivenje.

Ali — fijasko.

Eto što piše zagrebačka štampa:

»Obzor« piše: »Ali publika je nažalost doživjela veliko razočaranje. Pjevači i pjevačice, koji su ovom prilikom nastupili, možda su nekad i bili istaknutim članovima ove najuglednije svjetske operne pozornice, ali vrijeme je ostavilo tolike tragove na njihovim glasovima, da nisu bili u stanju izdržati do kraja na potrebnoj visini »Aidu«, koja je za pjevače prilično zamorna. U prvim su slikama opere ostavili više manje neodređen dojam, dok se od sredine dalje njihovo opadanje doimalo već neugodno. Svi pjevači su naime u visokim položajima neprestano forsirali, pa toliko napor nisu bili u stanju izdržati tijekom čitave večeri. Tako se dešavalo, da su u drugoj polovini opere distonirali pri visokim izdržanim tonovima za čitava pola glasa, što naravski smeta i prosječnu publiku«.

»Hrvatski dnevnik«. — Sinoćnje gostovanje skupine talijanskih umjetnika, za koje je uprava Hrvatskog narodnog kazališta u svojim objavama učinila veliku reklamu potpuno nas je razočaralo. Obećanja nisu ispunjena. Mjesto prvih i najboljih pjevača čuli smo ispevane glasove, koji tek odaju tragove svoje davno prošle slave. — Mjesto uživanja u originalnoj interpretaciji belkantiističkog opernog stila — strah i trepet ne će li svakog časa doći do sloma i katastrofe. Mjesto upoznavanja novih nianasa u plastici Verdi-eve partiture, nekonzistent ritmičkog elementa kao proizvod neživljavanja u djelo. I dok nervoza u gledalištu raste i izbijaju otvoreni prosvjedi strpljivog općinstva, spašava neugodni položaj pjevača baritonista Ettore Nava. Na njega jedinog mogu se odnositi laskavi ukrasni pridjevi reklame, koja je učinjena za gostovanje ove skupine«.

»Jutarnji list«. — »Krivnja što je naša publika umjesto oduševljenja, na koje se toliko radovala, doživjela razočaranje, ne leži naravno na angažiranim pjevačima, koji su išli za svojim pozivom i zaradom. Oni su žrtve, koje su na sebi morale osjetiti nezadovoljstvo publike, upereno zapravo protiv onih impresarija u Italiji i kod nas, koji se nisu žalili da za Zagreb angažiraju prosječne pjevače, priskrbe autorizaciju Scale, čemu se najviše čudimo, i serviraju li kao njezin čak reprezentativni ansambl kakav je bio nedavno u Berlinu, Frankfurtu i drugim njemačkim gradovima. Ako je naša publika reagirala nervoznije nego inače kad je nezadovoljna i na način koji kod nas na sreću nije uobičajen, mora se tumačenje ovog pojavi tražiti u osjećaju uvrijeđenosti da se je u visoko kulturnom i muzikalnom Zagrebu i opet pokušalo plasirati razne niže klase za prvu, a uz trostruko povišene cijene koje nitko ne bi bio žalio da je zaista došla prva garnitura na pr. Molinari, Martinuzzi, Gigli, Merli, Volpi, Stabile, Toti dal Monte, Pampanini, Oktrabella, Somigli itd. Takovu garnituru je Zagreb očekivao kao »reprezentativni ansambl« slavne Scale, a ako to nije bilo moguće nitko nije smio pokušati prodati rog za svijeću! Mogao je doći Ettore Nava sam kako dolazi Christy Solari i imao bi sjajni uspjeh.

U svakom slučaju zahvaljujemo tom gostovanju jednu dragocjenu spoznaju: da zagrebačka publika konačno uvidja da može s daleko nižim cijenama i u istim elegantnim toaletama i smokingima pogledati i poslušati i naše operne predstave i da jednom počinje cijeniti i ono što je naše a što pronosi svijetom slavu i našem gradu i

hrvatskom narodu. Možda će se nakon tih gostovanja prestati govoriti o našim pjevačima s onim omalovažavanjem, kako se to do sada činilo«.

»Novosti«. — Pišu slično i završavaju: »A ova gostovanja bit će dobra pouka svima za budućnost. A možda ćemo sada više znati cijeniti naše pjevače i dirigente«.

Večer: — Pod naslovom: »Zagrebačkoj se publici ne može prodati rog za svijeću« donosi odulji prikaz i završava:

»Ni jedna naša predstava nije doživjela tako hladan prijem kod općinstva, nikad naši pjevači nisu ubrali tako malo pljeska, kao sinoćnji — dakako uz častu iznimku Nave, koji je bio spontan, burno i ostentativno slavjen. A kad je u prvoj slici nakon odlaska Ramphisa, Radamesove romanca, dueta s Amneris, tereta s Aidom zapjevao naš Križaj (kralj) onda smo čuli prvi pravi i zdravi pjevački ton. Križaj je uz Nave dominirao scenom.

Zagrebačka publika dokazala je te večeri, da zna prosuditi kvalitetu predstave i pjevača. To joj služi nesumnjivo na čast. Neka u buduću posrednici takovih gostovanja kritičnije prosudjuju niveau zagrebačkog općinstva i neka ne misle, da se kulturnom Zagrebu može pružiti bilo što. Zagrebačko općinstvo dokazalo je i to, da zna osim srdačnog odobravanja iskazati i svoje nezadovoljstvo. To neka zapamte oni, koji ne vjeruju u istančani ukus i visoko umjetničko razumijevanje zagrebačkog općinstva«.

»Hrvatska Straža«. — »Sve u svemu, od Scale smo očekivali više, naime običani »reprezentativni ansambl«. Znamo i mi valjda što je belcanto«.

Uprava kazališta je iza toga dala izjavu u kojoj otklanja odgovornost sa sebe, a na to odgovara B. Ivakić u »Obzoru«: »Od strane zagrebačkog kazališta upravo je neoprostiv grijeh, što tako zlorabljuje povjerenje zagrebačkog općinstva. Ljudi su u dobroj vjeri napunili kazalište za izvanredno skupe novce, a slušali su izvedbu daleko lošiju od našeg prosjeka. Ako je uprava bila zavedena u bludnju od poduzetnika i ugovorila nastup ne čuši pjevače, ona je morala svejedno naći mogućnost, da prije predstave ocijeni pjevače. To bi joj morao nalagati osjećaj odgovornosti spram općinstva, na koje ona svaki čas apelira. Davati izjave poslije zvijzduka u kazalištu — to jest, ocijeniti nesposobnost dotičnih pjevača — malko je prekasno. Jer to znači, da muzički stručnjaci kazališne uprave mogu dati meritoran sud tek onda, kad ga najprije daje publika. Samo onda još ostaje pitanje: čemu su oni tu?«

U Beogradu je bilo slično, pa beogradska štampa piše o tom gostovanju isto tako negativno. Citiramo samo par izvadaka:

Pravda: — »Tosca gdje Brune Raze dolazi po vrijednosti na posljednje mjesto i pretstavlja crnu točku sinoćnje pretstave. Ona je sazidana od toliko negativnih kvaliteta da zaslužuje da se o njoj piše čitava mala studija. Prije svega glas. On se sastoji iz nasilno širenog donjeg registra, nešto otvorenog srednjeg registra i visokih tonova, forsiranih, ali tankih i neprodornih, uz to nestabilnih i nečistih u intonaciji sa stalnom tendencijom za polustepen na niže. Molitvu u drugom činu htjela je da stilizuje piano ali je ispala »flah« i bez boje i izraza, uz to na kraju jako distonirano, dok je u a kapela unisono sa Cavaradosijem u trećem činu toliko forsirala da su se paralelne čiste oktave pretvarale u velike i male septime«.

Politika: — »I baš zato što toliko volimo talijansku pjevačku kulturu smatramo da smo joj našim skromnim silama pomogli ako sa povelom istaknemo u talijanskom ansamblu baš samo gg. Nava i Moreli-Rosia. Jer samo oni to zaslužuju.

Talijani imaju i sjajne dirigente. Ali ni svi Talijani koji diriguju nisu Molinari, Toscanini, de Sabate ili Gvi«.

Citirali smo neke odlomke. Ne upuštamo se u komentare, jer revija »Termini« i ovo gostovanje govore jasno samo po sebi o mnogo čemu. Pri koncu da istaknemo: sva

štampa ističe tom prilikom odlično pjevanje basa Josipa Križaja, člana zagrebačkog kazališta.

A Josip Križaj je iz Julijske Krajine!

RAZSTAVA LJUDSKE UMETNOSTI V TRSTU

Oktobra in novembra meseca tega leta se je vršila v Trstu razstava ljudske ali, kakor bi mi rajši rekli, narodne umetnosti. Privedil jo je »Dopolavoro« pod predstvom pokrajinskega fašističnega tajnika Graziolija. Namen razstave naj bi bil, kakor čitamo v uvodu razstavnega kataloga, prikazati vse, kar tvori dedščino preteklega dobe, torej nekak kompleks tradicij, del in značilnih običajev tržaške pokrajine.

Sam Trst kot trgovsko in industrijsko mesto seveda ne more baš veliko nuditi v tem pogledu, toda baje to malo, kar so lahko zbrali, priča o »ljudski duši Trsta, ki da je bila vedno čisto italijanska«.

Bolj kakor sam Trst, je seveda dežela, ki se nazteja od Tržiča do Postojne in dol do Milj, ohranila dokaze svojega svojstvenega narodnega življenja. Toda ne razstavne razstavni katalog nista nikjer omenila, da so razstavljeni predmeti: deli hiše, kuhinjsko in poljedelsko orodje, hišna oprema in narodne noše slovenske. Nekam tajinstveno se prikriva pravi narodni značaj tržaške pokrajine. Predsednik tehničnega odbora Dolcetti se je v uvodniku celo spozaobil, da je trdil, da so v tržaški okolici bivali nekada tudi drugojezični narodi. Pa bi se vendar lahko s kratkim isprehodom prepričal o nasprotnem, da živi še vedno v Trstu samem, po vsej okolici in na bližnjem Krasu in v Postojnsčini samo naš narod in da so Italijani le vojaki, miličniki, karabinjerji, učitelji in drugi, ki so se priselili šele v povojnem času.

Prav tako zavestno je pretvarjala rešnico Ada Sestan, ko je trdila v članku o krasnih nošah tržaških okoličank in o trenjski obleki okoličanov, da so »mandrjarji« »ladinskega« izvora. Opisuje jih tako: »Pobožno in udano ljudstvo, skromno v hrani, ki je verovalo in veruje še vedno v čarovnice in na njih hudodelen vpliv na ljudi, živali in rastline, in ki si zvečer voščijo lahko noč v Božjem imenu« (!)

Še najboljši je članek Silvija Rutterija ki se je gotovo še pred kratkim pisal Rutar, o »Ljudskem licu Tržaške pokrajine«, dasi tudi on nikjer ne pove, da je to ljudstvo slovensko, in poudarja samo italijanski vpliv na arhitekturo cerkva.

Iz vsega tega izhaja dovolj jasno, kaj je bil pravi namen tržaške razstave. Hoteli so tako zbrati v Trstu slovenske narodne noše, slovensko orodje, slovensko hišno opremo in kmetsko arhitekturo ter vse to prikazati kot pristno italijansko. V ta namen so morali prispevati v veliki meri naši ljudje sami. V seznamu oseb, ki so lastniki razstavljenih predmetov, srečamo marsikatero ime, ki priča da je lastnik gotovo le s težkim srcem ugodil zahtevi v tak raznarodovalni namen.

Verjetno je tudi, da bodo marsikateri predmet pridržali in ga tako tudi brez pravega pristanka odvzeli dosedanjemu lastniku, kakor so to že storili v marsikaterem kraju z narodnimi nošami. Figuriralo bo kot pristno »italijansko narodno blago« v tem ali onem italijanskem muzeju in bo ako varalo obiskovalca o pravem narodnostnem licu dežele. Slovensko ljudstvo pa bo tako polagoma izgubilo vse, kar utegne pričati o njegovem posebnem narodnem svojstvu in o njegovi zgodovini. Napraviti hočejo iz njega brezlično maso brez lastne nacionalne zgodovine in kulture, kakor to vedno tudi zatrjujemo v svojih spisih. P. P.

Razprava o Južnem Tirolu v angleški spodnji zbornici

Pred kratkem je zastopnik konservativne stranke za Norwood Mr. E. D. Sandys v angleški Spodnji zbornici interpeliral ministra Edena, ali ni spričio govora, ki ga je imel Mussolini 28. oktobra, vprašal italijansko vladu, kakere del svojih afriških posestev je pripravljena odstopiti Nemčiji, in še posebej, kakšno stališče bo Italija zavzela nasproti onim sklepom, po katerih je prišla v posest obsežnih nemških delov Južnega Tirola.

Pri veliki debati o mednarodnih odnosih se je, kakor poročajo »Times« od 19. nov., med drugim oglašil tudi lord Sankey in priporočal, da naj se za ohranitev mira prenesejo tudi žrtve. Pri tem pa naj se varujejo interesi prizadetih narodnosti pa tudi druge države bi morale kaj žrtvovati. Lord je opozoril nato, da bi se moralo pri splošni ureditvi upoštevati tudi položaj Nemcev v Južnem Tirolu.

O PRAVDI

II

2) Ropstvo, bezakonje, tiranija, kaos i anarhija, zaista su velika i teška ljudska zla. Ali, zar nije bilo vredno podneti ta zla, da bi se na ruševinama njihovim zacarila sloboda zlatna? Seme, iz koga su nikle jugoslovenska nezavisnost i sloboda, zar nije posejao i svojom krvlju zalio još 1889 Car Lazar, čestilo koleno? Karadorde i toliko drugi junaci, hajduci i mučenici, koji su svojim znojem negovali i svojom krvlju zalivali biljku niklu iz tog semena, zar nisu, zajedno sa slavim i besmrtnim Carem svojim, pravedno nagrađeni žetvom na Orašcu, 1804? I zar seme, izdvojeno iz te žetve, nije 1912. na Kumanovu, donelo još bolju i veću žetvu, da bi ona 1918. na Kajmakčalanu, bila i najbolja i najobilnija? Zaista, »Bog ne plaća svake subote«, ali kad plati, plati pošteno, sve do poslednje pare, kako u kapitalu, tako i u kamalima.

S druge strane, zar velikoj i moćnoj Turškoj imperiji nije zadan težak udarac baš u boju na Kosovu, da bi se od njega 1804 opusno razbolela, da bi 1912 od njega umrla i da bi 1918 proces njenog raspadanja bio završen? I zar Austro-Ugarska monarhija, tako prostrana i moćna, nije, po onoj narodnoj: »Otole — prokleto«, zar ona nije navukla prokletstvo na sebe još 1878. okupacijom Bosne i Hercegovine, da bi se već 1908 zagušila od tog krupnog zaioaga tude zamuke i da bi 1918 bio završen proces njenog hemijskog raspadanja u elemente, iz kojih je umetno bila skrpljena i od kojih je uzurpatorski i lažno živela? U istinu, »pravda drži zemlju i gradove, a nepravda ruši oba dvojca«.

3) Nepravda je najteži ljudski zločin. Čoveka ništa nije u stanju da u tolikoj meri pobuni, u kolikoj meri je to u stanju da učini osećaj pretrpljene nepravde. Ali zato, zar nije belodana istina, da baš teškom pritisku vekovne kolektivne nepravde i elementarnim eksplozijama, koje je taj pritisak povremeno izazivao, čovečanstvo najviše duguje svoj savremeni stepen opšteg progressa? Staroveka filozofija i civilizacija; rimsko pravo i hrišćanstvo; Mikangelovi simboli lepote; Šekspirova, Karlova i Emersonova dela; Magna Charta libertatum, američki i engleski ustav; Zan-Zak Rusovljevo društveni ugovor i prava čoveka i građanina dođifikovana na ruševinama Bastile; Betovenove interpretacije božanskog zakona harmonije i simetrije; Puškinove konture svečoveka i ruska beletristika uopšte; jugoslovenska narodna mudrost i epska poezija; Meštrovčevi simboli veličine, snage i dubine; i Tešlina pohalna otkrića, — šta bi te tekovine, koje su dika, ponos i slava kulture i civilizacije, šta bi one značile drugo, kad ne bi značile pravednu nagradu za pretrpljene vekovne i svirepe kolektivne nepravde?

S druge strane, zar nosioci i izvršioци takovih kolektivnih nepravdi, zar oni nisu pravično kažnjivi propašću Zapadnog rimskog carstva, ukidanjem ropstva, propašću feudalizma i cazarizma, raspadom Turske imperije i Austro-Ugarske monarhije i slomom Nemačke? I koji normalan pojedinac ili kolektiv ne veruje isto onako čvrsto, kao što veruje, da svakoj tamnoj noći sleduje svetlo dan, da fašizam, komunizam, jantizam, huntizam i njihovi gospodari, sateliti i vazali, koji nastoje da poltine duh materiji i pravo sili, i koji seju varvarstvo, kaos i anarhiju širom sveta, ne će doživeti istu sudbinu Nerona, Karla XII, Viljama II, Turske imperije, Austro-Ugarske monarhije i sličnih nosilaca laži, tiranije i nepravde, i da oni, zajedno sa svojim pomagačima i potomcima, ne će svoje svirepe zločine ispušlati do kraja? Samo pismeni analfabeti i slepci kod zdravih očiju, odnosno samo oni, »kojima je Bog oduzeo pamet, da bi ih uništio«, ne mogu da sagledaju istinitost kosovske mudrosti izražene u poslovicama: »Zlo radenje, gotovo suđenje«, »zlo li radiš, gore će te snati« i »ko vetar seje, buru žanje«.

Ali, ako se kolektivna nepravda pravično kažnjava, ni individualna nepravda ne ostaje nekažnjena. Po učinjenoj nepravdi, po učinjenom zločinu, zločinac može da izbegne i policiju i ljudsku pravdu; ali božansku pravdu ne može da izbegne nikako.

DR. IVO MOGOROVIĆ

Zimska pomoć zakasnila

Opatija, novembra 1937. Prijašnjih je godina siromašnima davana od fašističkih organizacija tako zvana zimska pomoć, koja se je davala kroz zimske mesece od oktobra do meseca marta. Ta se je pomoć siromasima prije abesinskog rata sastojala od 15 kilograma teškog paketa već unapred spremljeno za svakog pojedinog člana siromašne porodice, kojeg je svaki pojedinac dobivao mesečno jedanput. U paketu je obično bilo riža, tjestenine, pasulja u većim količinama i kave i šećera u malim količinama.

Lanjske je godine davana isto takova pomoć kroz isto vrijeme, ali samo u smanjenoj količini na polovicu.

Već je skoro konac meseca novembra, a ove godine još nije podijeljena ta pomoć siromašnim porodicama,

„Jutro“ zopet dovoljeno

Ljubljana, nov. 1937. — Od ponedjeljka, 15 nov. dalje je bila po posredovanju naše vlade pri italijanskih oblasteh zopet dovoljena razprodaja ljubljanskega dnevnika »Jutro«, ki je bil pred kratkim na novo zabranjen.

NOVA NASELBINA „ARSIA“, DELO SLOVENSКИH UMETNIKOV

Trst, dec. 1937. — Načrte za cerkev, občinsko hišo in za druga poslopja v novi naselbini, ki jo je dal zgraditi Mussolini in premogokopnem revirju ob Raši in ki ji je bilo prvotno določeno ime Liburnia, katero pa se je po-

zneje še pred slavnostno izročitvijo nove naselbine pretvorilo v manj »barbarsko« ime »Arsia«, sta v glavnem izdelala mlada a zelo nađebudna slovenska umetnika: inženir Rado Lah in arhitekt Franjo Kosovel iz Trsta.

NOVE KNJIGE GORIŠKE MATICE

Goriška matica je ove godine izdala sledeće knjige:

1. Koledar za leto 1938.
2. France Bevk: Ubogi zlođei, pripoviest.
3. Grazia Deledda: Sardinske novele u prijevodu Ive Drena.
4. Jakob Trnovec: Dobro, bolje, najbolje, popularni prikazi iz tehnike.
5. Lažnivega barona Münchhausena čudovita potovanja in doživljaja po suhem in po morju u prijevodu Nande Vrbnjakova.

Cijena svim tim knjigama u pretplati je 6 lira, a u prodaji 8 lira.

Na svim knjigama je ime izdavača samo talijanski. Namjesto »Goriška Matica« piše »Unione editoriale goriziana Gorizia 1937—XV«, a štampane su u »Tipografia consorziale Trieste, giugno 1937—XV što znači u tiskari »Edinost« u XV fašističnoj godini.

Koledar je odličan i za prilike ovdje, a ako uzmemo u obzir prilike tamo, tada se o njemu ne može pisati nego u superlativima. Naslovni list moderan, ukusan u bojama a ilustracije u tekstu dobre neke originalne prvorazredne. Stranica 88 četvrtine dakle osminskih duplo. Donosimo, za ilustraciju, sadržaj kalendara:

Koledarski podatki — Bojer-čemažar, Vrnltev — F. Zgur, Pojdimmo tja na gorico (pesem) — Orlo Vergani, Pregnani planet — Ivo Dren, Ognjenik (pesem) — Adolf Šinkovec, Poletje (pesem) — Anatole France, Kristus z morja — Kje se rodi dan — Fran Zgur, Zalostno se zvonček glasi (pesem) — F. S., Nekdanji zimski večeri v naši družini — Ivo Dren Ta tih čas (pesem) — Človek izgine brez sledu — Fran Zgur, Božji volk (pesem) Emil Komeč, Duša glasbil — Karpot do zakladov Robinzoni — Adolf Šinkovec, Polnoćnica (pesem) — Izumrla in izumirajuće živali — Dobrotnika američkih poljedelcev — Dve, tri o lesu — Trnovec, Mogóčni pritlikavec — Dr. Dietz, O hormonih — Dr. A. S., Pravice in dođnosti staršev od otrok in obveznost preživljanja med sorodniki — Zgodbe o Tepěku — Mikavnosti — Skoraj bi ne verjel — Pristojbine — Med svet.

Franca Bevka »Ubogi zlođei« nosi sve tipične karakteristike tog najodnijneg slovenskog pisca, a sigurno naplodonijeg uopće do sada kod svih Južnih Slavena, računajući i Bugare. Zanimljiva fabula, plastična i psihološki uvjerljiva lica, glatki i prirodni dijalogi, ukoliko: France Bevk izradjeni i izgradjeni koji je toliko bogat invecijom i toliko marljiv, da više ni ne zađujuje njegova fenomenalna plodnost.

Sardinske novele Grazie Deleddene smetaju ništa tim izdanjima, stoviše, može se reći da ih nadopunjuju. Jer i kada se ne bi »Goriška matica« zvala »Unione editoriale goriziana«, i tada bi ove novele i u ovakovom izboru i prijevodu trebalo izdati, naročito u izdanjima za širu publiku u našim krajevima koji imaju (barem nekog) toliko sličnosti sa Sardinom. Sličnosti u zemlji i u ljudima. A Ivo Dren je uspio da sakupi u tom svesku na 96 stranica najprezantnije, najmarkantnije i najoriginalnije Deleddine novele koje su literarno uživanje za svakoga koji čita knjige; bio to intelektualac, bio to seljak ili radnik. Pre-

»GARIBALDINCI U ŠPANIJI«

Pariz, dec. 1937. — U Madridu je izišla luksuzno opremljena knjiga na 400 stranica pod naslovom »Garibaldini in Ispagna«. Na početku knjige je faksimil pisma generala Miaje kojim pozdravlja talijanske Garibaldince u Španiji. Knjiga je na luksuznom papiru, bogato ilustrirana i uvezana u platno sa zlatotiskom. U Parizu je prodaju po 20 franaka.

PRETSJEDNIK ČEHOSLOVAČKE REPUBLIKE O UČEŠĆU SVIH NARODNOSTI U POSLOVIMA JAVNOG ŽIVOTA.

Povodom proslave Čehoslovačkog državnog praznika pretsjednik Čehoslovačke republike dr. Edvard Beneš primio je strane diplomatske pretstavnike, kojim je prilikom na upućeni mu pozdrav između ostalog rekao i ovo:

»...Pretsjednik Masaryk često je govorio, da program naše humanitarne demokracije zahtjeva, da svaka narodna zajednica u ovoj državi treba prema svojoj brojnoj snazi da uzme učešće u javnom životu, u državnoj vlasti i svagdašnjem životu državnog aparata. Taj program će biti i ostvaren!«

Tako u Čehoslovačkoj...

NOVO OBČINSKO POSOJILU V TOLMINU

Gorica, novembra 1937. (Agis) — Tolminska občina se je spet zadovoljila s posojilom pri goriški mestni hranilnici v znesku 35.000 lir. Novo zadolžitve, ki jo je goriški pokrajinski upravni odbor že vzel v pretres in jo tudi odobril, je bila tolminska občina primorana izvesti za neko novo javno zgradbo.

Vojaška vzgoja v srednjih in visokih šolah Italije

Z zakonom od 31. decembra 1934. je fašistična vlada uvedla poleg že obstojeće telesne vzgoje (educazione fisica), ki je obvezna za učence vseh razredov srednjih šol in ki je dejansko samo vojaško vežbanje, z orožjem in na terenu, še posebno vojaško vzgojo (cultura militare), ki je obligatna za učence nižjih in višjih srednjih šol ter za vse dijače najrazličnejših visokih šol, vključenih tudi umetniških visokih šol.

Ta vzgoja se podeli v treh stopnjah. V prvi stopnji naj učenci nižjih srednjih šol pridobijo tisto teoretično in praktično vojaško znanje, ki ga mora imeti vsak graduirani ali specializirani vojak. Druga stopnja, ki je namenjena učencem višjih razredov srednjih šol, jim nudi tisto znanje vojaških ved, ki se zahteva od rezervnega častnika. Tretja stopnja, namenjena visokošolcem, usposoblja te v vojaške vodje, organizatorje in specialiste.

Zo dekret od 17. oktobra 1935 je prinesel podobnejši pravilnik za te tečaje, dekret od 7. maja pa podrobnejši učni načrt za prvi in drugi tečaj.

Očitno pa s tem niso bile pristojna oblasti še zadovoljne, kajti sredi septembra letošnjega leta je bil objavljen zakon od 8. julija t. l. ki nekoliko izpremeni prvotni razpored.

Po tej odredbi je prva stopnja vojaške vzgoje obvezna za vsa učence ki jih ministrstvo izrečno ne oprosti, kateri obiskujejo četrti razred srednje, strokovne ali umetnosne šole. Pouk se podeli v 1 tedenski uri, toda najmanj v ukupno 30 urah. Vojaška vzgoja je predmet pri sprejemnem izpitu v višji oddelek srednje šole.

Druga stopnja obsega zadnja dva letnika srednje šole. Izpit iz tega predmeta je sestavljen del diplomskega, odnosno zrelostnega izpita. Razlika od izpitov iz ostalih predmetov je samo v tem, da se ne dela zrelostni izpit iz vojaške vzgoje pred celotno komisijo, temveč samo pred strokovnim učiteljem.

Tretja stopnja vojaške vzgoje je obvezna za vse visokošolce — prvoletnike.

Pouk v tem predmetu je poverjen aktivnim ali rezervnim častnikom različnih čel. Sredi oktobra pa so sedaj objavili dekret od 23. septembra 1937. ki prinaša podrobnejši načrt za vse tri stopnje.

Po tem načrtu nima ta pouk toliko namena, da bi vzgajal strokovnjake in profesioniste, kakor da vzbudi in razvija v njih vojaški duh, »ki je danes ena najboljših značilnosti«. Novi dekret prepušča izpopolnjevanje in zaokroževanje vojaškega znanja, ki jih dobiva novi italijanski državljani v predvojaških vajah, raznim organom aktivne vojske. Sola pa naj združi vse kar je dobrega v jezikovnih, zgodovinskih, umetnostnih in znanstvenih ved z vojaškimi o formiranju značaja, kakršnega tvorijo duševne in fizične, še bolj pa moralne sposobnosti, ki so podlaga za veljavo kadrovo oboroženo sile«.

Otvoritev akademskega leta na tržaški trgovski univerzi

Trst, nov. 1937. V nedeljo, 14. novembra se je vršila slavnostna otvoritev akademskega leta na trgovski univerzi v Trstu. Tudi letošnja slavnost je imela kakor lanska in predlanska čisto vojaški značaj.

V veži je vršil častno službo oddelek univerzitetne milice pod poveljstvom nekoga častnika Na šolskem dvorišču pa je stala v strogem vojaškem redu na eni strani centurija visokošolcev z zastavo Gufa in konjeniškega oddelka, na drugi strani pa samostojna kohorta, ki nosi ime po Dalmatincu »F. Rismondov«. V ozadju dvorišča pa so stali visokošolci-kandidati za novi vojaški tečaj. Prisostvovali so slavnosti armijski komandant, vsi poveljniki fašistične milice ter razni generali in komandanti različnih oddelkov.

Slavnost je otvoril rektor Manlio Undina s temi besedami: »Ekscelence, tovariši, že dve leti je od tega, odkar se vrši slavnostna otvoritev akademskega leta v heroičnem ozračju-najprej je bil začetek slavnostnega afriškega pohoda, ki je pokazal vsemu svetu trdo skladnost našega roda, nato pa blesteča zmaga in ustanovitev imperija...«

V svojem govoru se je spomnil visokošolca Penka, ki je umrl, zadet od sovražne krogle, na italijanski vojni ladji »Barletta« pred Balearskimi otoki, in visokošolca Morettija, ki je padel kot artiljerijski častnik na španskih tleh v boju za fašizem.

Zaključil je svoj govor s slavospevom samostojni kohorti univerzitetne milice, ki so ji poverjeni tečaji za vzgojo rezervnih častnikov med akademiki

Za rektorjem je govoril dr. Goitan, ki vodi fašistične in vojaške organizacije na univerzi. Po njegovem govoru so se otvorili predvojaški tečaji, ki so obvezni za vse slušatelje univerze.

Zaključno besedo je imel armijski komandant Scala, ki je pozval akademike, da naj se vzgajajo v duhu slavne tradicije italijanske vojske.

ma tome je ovaj izbor kao stvoren za Slovence u Italiji.

Popularni prikazi iz tehnike Jakoba Trnovca su odlična nadopuna toj popularnoj biblioteci. Dijeli se u tri dijela: Vreme, Oko, Uho. U prvom dijelu se popularno raspravlja o meteorologiji, u drugoj se tumači optika i svi izumi i aparati u vezi s time, a u trećem akustika. — Sve to ilustrirano, popularno i vrlo zanimljivim načinom. Mnogo bolje, opširnije i zanimljivije nego na pr. knjiga »300.000 km u sekundi« u izdanju Nolit koja, uostalom, stoji deset puta više nego ova »Goriške matice«.

O Münchhausenu ne treba puno pisati. Pozna ga svak, a i ta knjiga je sretno odabrana na veselje djeci koja, tamo, slušaju i čitaju ledino očajne i kanibalske priče i pjesme o ratovima, puškama, topovima i o neakvim carstvima gdje nema ni smijeha, ni kruha, ni pravde. (p.)

Tri knjige

»Mladinske matice«

Mladinska matica« u Ljubljani, koju su pokrenuli i koju vode naši ljudi iz Julijske Krajine, izdala je i ove godine svoje redovne omladinske knjige.

Josip Ribičič: Nana mala opica je priča za najmladje učenike. Ilustracije u bojama od Omahena žive i efektne. Tekst zanimljiv, iznesen živim, plastičnim stilom.

Ovčar Runo Angela Cerkvjenika je roman o ovčarskom psu kojega ukrade u bosanskoj planini bogat građanin, ali pas se poslije mnogih napetih pustolovina vraća svome starom gospodaru pastiru MIŠKU koji uvijek tuži i plače za njim. Literarno dobar, odgojan, a idejno savremen, taj roman je odličan prilog bogatoj omladinskoj slovenskoj literaturi. Ilustracije u tekstu od Liube Ravnikara jasne, ilustrativne, a mjestimično prelaze u karikaturu, što nije na odmet naročito u knjizi za omladinu.

Šimež iz Roža od Davorina Rovljena je roman o Kuruškoj. Sa malim Šimejem vodi nas auktor po Kuruškoj, dovodi junaka u situacije iz kojih se uočavaju prilike koje vladaju u toj izgubljenoj slovenskoj zemlji.

Jedna takova knjiga o Istri, pisana i ilustrirano (ovu je ilustrirao Gaspari Maksim) na ovaj način odavna nam je potrebna. Da je zanimljiva, umjetnički na visini i jeftina kao što su jeftine knjige »Mladinske matice«. (p.)

ANTE DUKIĆ: POMSTA.

Kulturni mesečnik »Slovenska Brazda«, što izlazi već drugu godinu u Nitri, donosi u posljednjem broju pod gornjim napisom pjesmu Ante Dukića »Osveta« iz njegove zbirke »Od osvita do sutona«. Pjesmu je preveo Vojtich Mierka, koji je uz to za autorovu 70-godišnjicu preveo i uredio poznatu antologiju »Vybor z prac A. Dukića.«

ZAVLAČEVANJE IZPLAČILA ODŠKODNINE ZA ODVZETA ZEMLJIŠČA

Trnovo, novembra 1937. (Agis) Pred kratkim je završalo po Trnovem in raznesla se je vesela vest, da bodo bivši lastniki zemljišča, na katerem stoji danes obsežna vojašnica, dobili končno težko pričakovano odškodnino. Posameznik sicer ne bi dobil bogve koliko, ker so dotični teren sestavljale same njive in vsaka njiva je imela svojega lastnika, tako da jih je cca 30. Kljub temu pa bi morali nekateri oškodovanci prejeti nekaj tisoč lir, čeravno je bilo zemljište zelo nizko ocenjeno. Pripomniti moramo, da je bilo to polje med najboljimi njivami last trnovskih posestnikov, ker so skoraj vsi drugi kompleksi njiv precej močvirnati.

Omenjeno zemljišče je bilo odvzeto lastnikom že pred štirimi ali morda celo petimi leti. V zemljiških knjigah pa še danes ni izvršen prepis zemljišča in morajo vsi ti kmetje kot uradno priznani lastniki še vedno plačevati davek za odvzete parcele. In ne samo to! Medtem je bilo uvedeno novo breme v obliki posojila. Plačati so morali določene odstotke posojila tudi na to zemljišče, od katerega nimajo že zdavnaj nobenih dohodkov. Izkazalo pa se je, da so govorice preuranjene, ker lastniki do danes še niso prejeli nikake odškodnine, in če bi se to tudi zgodilo, ne bodo po večini imeli od tega nikake koristi, ker bodo s tem denarjem najprej morale biti poravnane javne datavte prizadeti in šele z eventualnim preostankom bo lahko razpolagal posameznik.

*

— Trst — Pri delu v garaži se je vsled eksplozije benzina nevarno poškodoval Josip Ličan, star 30 let. — (Agis).

SARADNICIMA

javljam da božićnji broj izlazi u povećanom opsegu. Rukopisi se primaju do 15. o. mj.

MALE VESTI

— Urednik tršćanskog »Piccola« Mario Nordio doputovao je u Beograd.

— Titulescu, bivši rumunjski ministar vanjskih poslova, vratio se u Bukurešt. Dočekalo ga je veliko mnoštvo svijeta i burno pozdravilo. Titulescu je izjavio, da Rumunjska stoji pred vrlo važnim odlukama i događajima, i da je stoga odukačio dužnošću, da se vrati u otadžbinu.

— Za Božić bo prispel u Ljubljano iz Gorice zopet poseban vlak. Vožnja do Ljubljane bo stala 65 lir s pravico do povratka in z vsemi ostalimi potrebnimi dokumenti. (Agis).

— Gaetano Salvemini napisao je na engleskom knjigu »Carlo i Nello Rosselli«. Izšla je u izdanju »For intellectual freedom« u Londonu na 70 stranica, a doskora će izaći u talijanskom prijevodu u izdanju »Giustizia e Libertà« u Parizu.

— Rуска ekspedicija na sjevernom polu nalazi se u najvećoj pogibelji, jer santa leda na kojoj se etablirala, uslijed pritiska ledenih santa, puca.

— Rekordna berba kukuruza u Italiji iznosi 6 prema službenim talijanskim podacima 3.500.000 tona, dok je najveća proizvodnja kukuruza u Italiji bila u 1926, kada je iznijela svega 2.900.000 tona. U talijanskim privrednim krugovima se smatra da Italija ove godine ne će uvesti veće količine kukuruza.

— Društvo bivših djaka čehoslovačkih srednjih i viših škola osnovano je u Zagrebu. Među osnivačima je i Istranin Dr Šime Žužić.

— Talijanska vlada priznala je državu Mandžukuo. Ministar grof Ciano je obavijestio o tome brzojavno japanskog ministra vanjskih poslova, a vanjskom ministru Mandžukua poslao je brzojavnu čestitku. Talijansko poslanstvo bit će osnovano u Hsinkingu.

— Japanska vlada priznala je generala Franca.

— Mussolini je primio sve prefekte talijanskih pokrajina i dao im instrukcije za razne akcije u toku zime u cilju da se poboljšaju higijenske i socijalne prilike u Italiji.

— Bivši vicecancelar austrijski princ Starhemberg vjenčat će se uskoro sa čuvenom umjetnicom Burgtheatra Norrom Gregor, koja je rodom iz grada Gorice.

— Japanski car podijelio je talijanskom ambasadoru Auritu orden »Izlazećeg sunca« s lentom.

— U međunarodnoj koncesiji u Šanghaju Japanci su zauzeli sve poštanske urede, kao što i kinesku carinarnicu.

— Sovjetska Rusija odlučila je premjestiti svoju glavnu pomorsku bazu iz Kronstadta u vode Arktičkog mora. U Polarnom moru kraj Murmanska 100 hiljada radnika gradi nove lučke naprave i željeznica između Polarnog mora i Lenjingrada, te 41 letilište duž pruge.

— Tajnik fašističke stranke Starace savzao je direktorij stranke za 2 decembra u palači Littorio.

— Iz Istočne Afrike vratila se u Italiju nova partija od 1760 radnika, jer im je istekao ugovor za rad u kolonijama.

— Talijansko-njemačko rudarsko društvo za eksploataciju Abesinije. U Rimu je osnovano akcionarsko društvo Societa Mineraria Italo-Tedesca (Smit) sa ciljem da istražuje rude u Abesiniji. Osnovni kapital iznosi 1,5 milijuna lira, ali će se odmah povisiti na 10 milijuna lira čim stignu povoljni izvještaji od komisije stručnjaka, koju je društvo odaslalo u Abesiniju. Naročito se društvo interesuje za zlato. 51 posto kapitala uplatili su Talijani, a 49 posto Nijemci.

— Mussolini će doskora posjetiti Dodekanez i time naglasiti važnost talijanskog položaja na Sredozemnom moru. Smatra se da Mussolini time želi ubrzati neposredne pregovore sa Engleskom.

— U Padovi i Bologni priredili su, po izvještaju »Agence France-Rome«, demonstracije vojnika koji su se vratili iz Afrike. Oni su nosili zastave s natpisima. »Dajte milostinju afričkim borcima«. Nekolicina demonstranata je bilo uhapšeno, ali su morali biti pušteni, jer se građanstvo za njih zauzelo.

— Peseta španjolske vlade ima sada veći kurs nego prije pobune generala Franca, izjavio je Negrin.

— Grazjan, ki se je umaknuo iz zdravstvenih ozirora iz abesinskog prestola, ni znan je kot špijalist v plinskih vojnah, ampak tudi kot pisatelj. Napisal je sledeča dela, ki so tudi za nas zanimiva: Naslovi teh del so: »Dalmacija tik pred vojno«, »Zavzete Gorice«, »Vojne kronike«, in »Kristovski vojniki«. (Agis).

— S posebno odredbo so znižali ceno kakovu pri kilogramu od 2.— do 1.30 lire, kavi pa za 0.50 do 1.— liro. Kakor vidimo je znižanje cene minimalno, čeprav trde, da je znašel letošnji pridelek kave v Abesiniji 300.000 kv, od katere bo prišlo v Italijo okoli 230.000 kv, ostalo pa bodo porabili v Abesiniji sami. Trde tudi, da je s tem pridelkom popolnoma krita vsa potrebojna kava v državi. (Agis).

GLASILO FURLANSKEGA FAŠIZMA
O SLOVENSTVU KANALSKE DOLINE

V Vidmu izhajajoče glasilo furlanskih fašistov »Il Popolo del Friuli« je objavilo nedavno daljši članek o Kanalski dolini, ki vsebuje poleg podrobnega opisa prirodnih krasot te doline nekatere prav zanimive ugotovitve glede njenega prebivalstva.

»To dolino — piše list med drugim — sl je Italija pridobila z zmago pri Vittoriju Venetu in ji od razvodja pripada vsaj po geografski nujnosti, če že ne radi drugega.

Pred svetovno vojno je navaden most čez Pontebuno na mestu, kjer se ta potok izliva v Belo, ločil italijansko državo od Avstrije, odnosno Pontebo, poslednji večji kraj kanala Ferro, od Pontablja, prvega kraja avstro-ogrškega cesarstva v Kanalski dolini. V Pontebu — to zveni kot pravljica — ni nihče znal besedice nemščine ali slovenščine, dočim v približno 30 metrov oddaljenem Pontablju nisi imel prilike, da bi čul eno samo italijansko besedo od tamošnjega skoro popolnoma slovenskega prebivalstva.

Lipalja ves, oddaljena kake tri kilometre od Pontebe, je prva vas in tvori sedaj s sosednim Pontabljem enotno mestece Kakor v vseh vaseh Kanalske doline, so tudi v Lipalji vesi skoro vse

hiše zgrajene v nemškem slogu in tako tudi cerkev, ki stoji po starem običaju sredi pokopališča. V vsej dolini ne najdeš stanovanja, kjer bi manjkala peč, ki služi za segrevanje in peko kruha.

Prebivalstvo v Ovčji vasi kakor tudi v Ukvah je po veliki večini slovensko. Nedaleč od Zabnice teče Bela, ki izvira pod Suhim vrhom. Tu je razvodje med Jadranskim in Črnim morjem.

Avstro-ogrška monarhija je posebno pazila na to, da je bilo prebivalstvo v obmejnem pasu mešano, da so se slovenski in nemški kraji izmenoma vrstili. Zato so bili prebivalci v Pontablju in Lipalji vasi v pretežni večini Slovenci, v Lužicah, Sv. Katarini in Naborjetu Nemci, v Ukvah, Ovčji vasi in Zabnici Slovenci, v Trbižu Nemci.

Vsi občujejo med soboj še v materinski, toga sedaj razumejo že tudi starejši ljudje italijansko in jo za silo tudi govore.

Prebivalstvo je blage narave in se peča s pastirstvom. Skromnost in cnotavno gospodarstvo mu omogočata, da zadosti svojim skromnim življenjskim zahtevam. Nova generacija raste v italijanskem duhu in kaže dobro razumevanje za politično in socialno organizacijo domovine.

Posjet Hitlerove omladine kolegama u Italiji

Trst, novembra 1937. Prema pisanju ostale štampe imade posjetiti Italiju kao zemlju turističkih ljepota 45 hiljada njemačkih »dopolavorista« radi upoznavanja sa svojim talijanskim kolegama i jačanja prijateljskih odnosa talijanskog i njemačkog naroda. Već više grupa tih njemačkih »dopolavorista« posjetilo je već svoje talijanske kolege u raznim gradovima Italije.

Takva je jedna ovaća grupa njemačkih »dopolavorista« posjetila već i grad Genova, gdje smo došli s njima u prijateljske razgovore. Zanimali smo se za njihove opće prilike života i rada u Njemačkoj, te im prijateljski i dobronamjerno primjetili, da su loše odjeveni. Oni su nas odmah izvjestili, da je to samo njihova privremena odjeća, a čim dođu »dole«, da će obući onu pravu t. j. lijepa i vojnička odijela, koja su i kod kuće nosili. Tako se te ekskurzije svih grupa njemačkih »dopolavorista« nakon što posjete svoje kolege u raznim gradovima Italije imadu sastati u većim grupama u Napulju, da mogu dalje nastaviti još posljednju etapu svoje ekskurzije: Njemački »dopolavoristi« putuju na specijalno zato određenim talijanskim parobrodima, koje im talijanska vlada u znaku nepokolebljivog prijateljstva stavlja besplatno na raspolaganje, da se provozaju i upoznaju sa ljepotom čitavog Sredozemnog mora, jer su njihovi kolege vrlo željni razonode, a ujedno žele da se na taj način mogu upoznati i sa ljepotama Španije...

»DEMOGHELA« USKRSNULA.

Pariz, dec. 1937. Posljednji broj »La voce degli italiani« donosi dopis iz Trsta u kojem se javlja, kako je neki dan imalo da otpuče iz Tržića (Monfalcone) 20 vojnih obveznika god. 1911 i 1912 u Libiju. Njih je na stanicu otpatilo više rođjaka i mnogo prijatelja radnika, koji su pjevali putem staru pjesmu 97. austrijskog puka, koju su Tršćani pjevali za vrijeme rata u prkos Austriji:

»Qua se magna, qua se beve
qua se lava la gamela.
Zigaremo demogela
fin que l'ultimo sarà.

Kada su došli na stanicu, javlja »La voce degli italiani«, pratilci su počeli vikati: »Nemojte otići! Odbite da idete u Španiju!« Nadošla je policija koja je rastjerala demonstrante.

Malo kasnije se to isto dogodilo i u Cervignanu.

DESETODSTOTNI DAVEK NA DELNIŠKE DRUŽBE RAZŠIRJEN NA VSA TRGOVSKA PODJETJA

Trst, novembra 1937. (Agis) — V zvezi z zadnjimi odločbami fašističnega sveta se širijo vesti, da bodo desetodstotnemu davku ki je bil pred kratkim uveden na delniške družbe, podvržena vsa trgovska podjetja. Iste vesti so prinesli tudi nekateri inozemski časopisi z obširnimi komentarji.

— V Zadru se je vršil 21. novembra sestanek zastopnikov fašističnih organizacij iz Dalmacije. Podrobnosti o tem sestanku niso znane, ker poročila govore o tem, da so se udeležili sestanka zastopniki vseh fašističnih organizacij. (Agis).

— V novem gradbenom načrtu za povečanje trgoveškega brodogoja, je predvidena gradnja 44 novih ladij z okoli 250.000 tonami. Od teh ladij bo zgrajenih 9 za družbo »Italija«, 13 za tržaški »Lloyd«, 17 za »Tirrenijo« in 5 za družbo »Adriatica«. »Tržaški Lloyd« ima po novem načrtu nalogo vzdrževati zvezo z italijanskimi kolenjani. Tako je šlo v lanskem letu skozi Sueški prekop 232 njegovih ladij, s skupno tonažo 1.334.000 ton, dočim je šlo skozi Suez od družbe »Italia« 200 edinic s tonažo 1.711.000 ton. (Agis).

— V Vzhodni Afriki je dobilo sedaj dovoljenje za obratovanje 14 industrijskih in 26 trgovskih trdkov iz Jul. Krajine.

KONKURENCA »DOPOLAVORA« V SENOŽEŠKI OBČINI

Senožeče, novembra 1937. (Agis) — Kot drugod, imamo tudi pri nas organizacijo »Dopolavoro«, in sicer poleg senožeškega tudi še v Gaberčah. Dolenji vasi in Sinadolah. Vse štiri organizacije nadzira senožeški živinodržavnik Gianponcaro, ki je obenem tudi fašistični tajnik. Vse delovanje teh organizacij je osredotočeno v gostilniških lokalih dopolavorov. Članstvo ima poleg vina in drugih alkoholnih pijač na razpolago tudi vsepolno samih fašističnih revij in časopisov. V lokalih so nameščeni tudi radioaparati, ki pa na valovnih tabelah nimajo označene ljubljanske radiopostaje, ter lo radi tega tudi ni nikdar slišati. Mesto predavanj in drugih prireditev, ki naj bi članstvo kulturno izobraževalo, se v teh dopolavorih popiva, kvanta in pleše ter nasprotno v duhu in cilju vsake poštene organizacije, članstvo in sploh okolico moralno kvari.

Voditelji teh organizacij vedo, kaj današnje mladino posebno mika, zahvaljujoč današnji njeni izobrazbi in vzgoji, in da bi jo privabili v čim večjem številu, priredjajo vsako nedeljo plese (edine prireditve ki jih imajo), brez vsake vstopnine seveda. Da bi pa ne bilo preveč konkurence med poedinimi »Dopolavori« v tem pogledu in bi imeli čim več obiska, je fašistični tajnik Gianponcaro odločil, da se plesne prireditve vršijo izmenoma v poedinih vaseh.

Kot je naš list že večkrat poročal, so gostilniški obrati »Dopolavora« prosti vseh dajatev in na ta način lahko konkurirajo starim domačim gostilnam, ki s tem trpijo občutno škodo.

TUDI UDELEŽENCI ABESINSKE VOJNE ZAPOSTAVLJANI

Ilirska Bistrica, novembra 1937. (Agis) — Iz Ilirsko-bistriškega okraja se je precej mladeničev moralo udeležiti abesinsko-italijanske vojne. Vsi udeleženci so se vrnili domov, a kljub obljubam in zagotovilom ne dobijo nobene zaposlitve. Med njimi je tudi nekaj invalidov. Tako n. pr. Josip Potepan, doma iz Male Bukovice, ki se je vrnil domov ranjen v levo nogo in ni več sposoben za težka kmečka dela, ni dobil do danes še nobene zaposlitve. Res, prejema mesečno nekaj lir odškodnine, toda ta neznamenata vsota mu ne more še zdaleka zadostovati za še tako skromno preživljanje. Vse dosedanje prošnje, ki jih je predložil merodajnim oblastem, niso nič zalegle. Obljubljajo mu sicer vedno, a dejanj ni. Na razna mesta v Ilir. Bistrici in Trnovem, ki so bila medtem izpraznjena ali razpisana ali karkoli, so bili postavljeni priseljenci iz notranjosti Italije. Omenjeni Potepan, ki se je poldrugo leto moral boriti v prvih vrstah in je moral nadaljnih deset mesecev prebiti v bolnici, pa mora živeti takorekoč od milosti in v velikem pomanjkanju.

— Cijena benzina je u Italiji poskočila za 60 cent. Sada je litar benzina po 3 lire i 35 cent.

— U listu »Giustizia e Libertà« piše Gaetano Salvemini u nastavcima o agrarnom problemu u španjolskoj revoluciji, pod naslovom: »Il problema agrario nella rivoluzione spagnola — Elementi per un studio d'economia sociale rurale«.

— Iz Abesinije se je vrnilo 1760 delavcev, ker jim je baie potekla pogodba.

— »Postoterimo drevesa, če nočemo umreti brez zraku«, to geslo so vrgli sedaj v Italiji med ljudi, in utemeljujejo to potrebo s tem, da brez dreves ni mogoče, zlasti v okolici mest, absorbiranje vsega ogljikovega dvokisa, ki ga izdihavajo ljudje. Pravijo da se v milijonskem mestu izdihne dnevno okoli 5.000.000 litrov ogljikovega dvokisa, ki ga absorbira rastlinstvo, zlasti drevesje, ter da je potrebno za 40 do 50 oseb eno zdravo drevo.

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

— Divača — Ko je sekal v gozdu 24. novembra kmetovalec Viktor Dolenc, star 36 let in je podrl močan hrast, se temu ni mogel pravočasno izogniti. Drevo je padlo nanj in ga močno poškodovalo. V tržaški bolnici, kamor so ga po nesreči odpeljali, so izjavili, da je njegovo stanje izredno težko. (Agis).

— Gorica — V Gorico je bil premeščen iz Belluna deveti polk takozvanega obmejnega topništva. (Agis).

— Gorica. — V Gorici, Idriji, Tolminu, Kobaridu, Gradiški in sosednjih krajih so se vršile 27 t. m. velike vaje prebivalstva za obrambo pred zračnimi napadi. Vaje so se vršile po dnevi in ponoči in so bile za to priliko od oblasti izdane stroge odredbe, da bi vaje imele čimboljši uspeh. (Agis).

— Kopriva — Peter Mahorčič, star 22 let je naznanil orožnikom, da so ga na cesti napadli trije neznanci in mu ukradli suknič ter 50 lir. Orožniki so se lotili iskanja storilcev, toda kmalu so se prepričali, da je vsa zgodba izmišljena. Mladi Mahorčič je menda popival in napravil denar ter suknič, ter se je na ta način hotel doma izmazati. (Agis).

— Novavas — Dva lovca sta po nesreči obstrelila v Opatjem selu 27 letno Lojzko Bonetovo iz Dola in 18 letno Olgo Pahorjevo. Oba lovca bosta kaznovana, ker sta streljala proti javni cesti, dočim sta se z dekleti poravnala za škodo. (Agis).

— Postojna — Prejšnji župan adv. Zannoni je bil ponovno imenovan za nadaljnja 4 leta za župana. Ob priliki podaljšanja njegove službene dolžnosti, je bila prirejena v Postojni majhna svečanost. (Agis).

— Ribehberg — Karabinerji so aretirali Josipa Kerkeca in njegovo ženo Olgo. Oba sta obdolžena, da sta radi nepazljivosti povzročila smrt otroka, ki se jima je rodil pretekli mesec. (Agis).

— Sv. Križ pri Nabrežini — Z drevesa in sicer z višine okrog 4 m, je padel 70 letni Roman Merljak. Poškodbe, ki jih je zadobil pri padcu so izredno težke, kar je razumljivo še bolj, če pomislimo na njegovo visoko starost. (Agis).

— Tolmin — Tolminska občina je najela pri Goriški mestni hranilnici posojilo v znesku 35.000 lir, kar namerava uporabiti za javna dela. (Agis).

— Trst — V mestu so odprli, radi mraza ki je nastopil, štiri javne ogrevalnice, ki so odprte noč in dan, razen v času čiščenja. (Agis).

— Trst. — Za zaupnika GUF-a — univerzitetne fašistične organizacije — v Trstu sta bila imenovana neki Peter Dolžan (Dolžani) in Pavel Debelič (Debelič).

— Tržič — 20. novembra so spustili v morje tri nove podmornice težke po 1028 ton. Svečanosti so se izvršile ob prisotnosti najvišjih, predvsem vojaških, dostojanstvenikov. Nove podmornice dosega jo na površini hitrost 17 vozlov, pod morjem pa 8.5 vozlov. Ob tej priliki ne manjka slavospevov na račun fašistične podjetnosti. (Agis).

DVE GROZNI NESREČI Z RAZSTRELIVOM

Žrtve nesreče so bili trije otroci

Gorica, novembra 1937. — (Agis). — Na Sv. Gabrielu se je pripetila pretekli teden grozna nesreča. Friderik in Marija Plesničar, prvi star 10 let, drugi pa 14, sta našla še nerazstreljeno granato. Pričela sta se z njo igrati, toda kakor je navadno, je pri tem granata eksplodirala. Posledice eksplozije so bile naravnost grozne. Mlaga Friderika je granata popolnoma razmesarila, da je ostal takoj mrtev, dočim so njegovo sestrico prepeljali v goriško bolnico, a z najmanjšim upanjem, da bo preživela težke poškodbe. Druga nič manj grozna nesreča pa se je zgodila v Kanalu, kjer se je ravno tako igral z najdeno granato 14 letni Stanislav Gerbec. Pri tem jo je hotel z nožem odpreti, a granata se je razletela in ga strašno poškodovala. Poleg tega, da je dobil več nevarnih ran po vsem telesu, so mu izstopila čreva, kljub temu je vzdržal še toliko, da so ga prepeljali v goriško bolnico, kjer pa je po dveh urah groznega trpljenja umrl. — Vsekakor bi bilo potrebno, da bi končno oblasti posegle energično in skušale na katerikoli način preprečiti te nesreče, ki se vrste dan za dnem. Res je skoro nemogoče, da ne bi ljudje v teh časih nabirali ostanke, in si na ta način vsaj najmanj zaslužili za življenje. Toda gotovo je, da bi se s primerno vzgojo in opozoritvami dalo preprečiti marsikakšno zlo.

NAŠA OMLADINA U ZAGREBU PRIREDJUJE

»NIKOLINJSKO VEČE«
s plesom

u subotu 4. o. mj. u Bogovićevoj ulici br. 7. Početak u 8 sati naveče s biranim programom.

Našu diecu će sv. Nikola nagraditi malim darovima, a za omladince po godinama i po srcu biti će iza toga ples.

Darovi sa tačnom adresom primaju se u društvenim prostorijama, Žeriavićeva 7. dvorište, svakog dana po podne i u subotu do 7 sati naveče.

Omladinska sekcija »Istre«.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

NAŠI UMETNIKI IN ZNANSTVENIKI SE ODLIKUJEJO

Ljubljana, dec. 1937. V nedeljo, 28. novembra se je v Mariboru zaključil prvi umetniški teden. Ob tej priliki so se razdelile nagrade za posamezne umetnostne panoge. Večino nagrad, in sicer tudi najboljših, so odnesli primorski umetniki. Tako je prvo nagrado za glasbo (1500 Din) prejel prof. Karol Pahor iz Trsta za godalni kvartet v štirih stavkih, drugo nagrado (750 Din) pa prof. Ubald Vrabec, tudi iz Trsta, za simfonično pesnitev »Tema in luč«.

Najboljšo nagrado za književnike (1000 Din) je dobil Dr. Ivo Šorli iz Tolmina za svojo »Cesto na ravne«. Od slikarjev je prejel drugo nagrado (1000 Din) prof. Albert Sirk iz Sv. Križa pri Trstu, sedaj profesor na re-

alni gimnaziji v Celju, za sliko »Bakrski zaliv«.

Prvo nagrado za igralce (1500 Din) so podelili Elviri Kraljevi iz Trsta, sedaj igralci pri mariborskem gledališču.

Razen tega je prof. Vrabec prejel še nagrado (1500 Din) za koračno jadranskih letalcev.

V četrtek, 25. novembra so z velikim uspehom dali v ljubljanski operi premiero operete »Ančka«, katere libreto je spisal akademik Smiljan Samec iz Trsta, sin pesnika Janka Samca.

Dan nato je imel na univerzi Kralja Aleksandra I. v Ljubljani nastopno predavanje novo imenovani privatni docent za primerjalno književnost, dr. Anton Oc-virk, rodom iz Žage na Primorskem

NOVA ŠTEVILKA REVIEJE »MISEL IN DELO«

Pravkar smo prijeli 11. številko kulturne in socialne revije »Misel in delo«. Kot navodno, »Misel in delo« za november ima bogato in zanimivo vsebino. Posebno opozarjamo čitatelje in društva na nadaljevanje prikaza dr. Lava Čermelja o Julijanski Krajini. V tem drugem delu obravnava dr. Čermelj Goriško pokrajino.

Ostali članki v reviji so: Narodno in državno edinstvo; Poenotenje našega šolstva od Gustava Šilha, Nova ustava zveze sovjetskih socialističnih republik od dr. Gorazda Kušeka. V Obzorniku piše dr. Branko Verčon: Sredstva in nameni v igri velesil, Notranjopolitični pregled (Verko), Sociologija inteligence (B. Borko), Učiteljsko v zrcalu glavne skupščine (R), Novi združni zakon (Dr. S. M.), V Poročilih so prikazani knjigi: »Stjepan Radić« Milana Marjanovića, Dr. I. Laha »Rozgovor o K. H. Machovi« in »Dr. Ivan Lah« od dr. Vojtjeha Mjerke, ter zanimive Drobline na koncu.

KALENDAR »SOČA« ZA GODINU 1938

Džepni kalendar »Soča« za 1938. godinu je v nešto večem formatu nego dosadašnjih godina. U kalendaru su razne upute, potrebne svim emigrantima, a naročito radnicima, namještenicima i obrtnicima. Ima i dosta čistih stranica pa će služiti i kao bilježnica, koju će emigranti uvijek imati pri ruci.

Cijena džepnom kalendaru »Soča« za 1938. godinu 8.— dinara sa poštom 8.50 dinara. Naručuje se u upravi našeg lista u Zagrebu, u podupravi u Ljubljani, a može se naručiti i kod emigrantskih društava i povjerenika našega lista.

Budući da je naklada ograničena to upozoravamo sve emigrante da si ovaj korisni džepni kalendar na vrijeme naruče.

BOŽIĆ JE PRED VRATIMA!

a ima mnogo pretplatnika koji još nisu udovoljili svojim obavezama prema listu za ovu godinu.

Broj našeg čekovnog računa je 36789.

Na svakoj pošti može se kupiti čekovnu uplatnicu i na njoj napisati broj 36.789 s našom adresom i poslati zaostali dug.

ISTRA SE MIJENJA

10. BEZIDEJNOST

Ima i drugih tekovina talijanske civilizacije. Isušavanje Čepičkog jezera i Koparštine, radovi na elektrifikaciji (usred Istre, samo na automobilskom putu Pazin—Trst, negdje između Trviža i Mirne vidjeli smo velike instalacije za podjelu električne energije), socijalno osiguranje u bolesti, nezaposlenosti, starosti, invaliditetu, sve ono što najviše zadire u egzistenciju ljudi. Postoji dakle nesumnjivo pozitivna strana medalje talijanske uprave u Istri, kako su postojali pozitivni rezultati višestoljetne uprave Venecije većim dijelom Istre. Razlika između dvije uprave, stare venecijanske i današnje talijanske je u tome, što je venecijanska uprava administrativno, ekonomski i politički učinila selo zavisnim od grada, ali pri tome nije dirala u autonomni život sela. Selo je živjelo pod Venecijom svojim posebnim gospodarskim životom, u punoj mjeri u naturalnom gospodarstvu, zavisno samo od proizvodnje zemlje, držeći svoje običaje, nošnju, govor, pjesme i ples. Sada nema više tog autonomnog života sela, selo je uvučeno u novčano gospodarstvo, grad nameće, a selo prima sve od grada: nošnju, običaje, hranu, način života, jezik, pjesmu.

Ali selo, baš uslijed nacionalnih razlika koje se polako gube, ali se ni u toku nekoliko generacija, vjerovatno ni nikad, ne mogu sasvim izgubiti, — historija borbe izoliranih Lužičkih Srba je za to primjer, — ne može da primi i us-

voji tekovine duhovne kulture talijanske, čak ni političke ideale savremene Italije. I tu je druga strana medalje. Selo prima, grabi sve što mu se daje, ali ta receptija ne znači i duhovno pretapanje. U narodu ostaje dvojstvo. Oni postaju Talijani, oni nama, kad dođemo tamo, kažu: vi ste Jugoslaven, mi smo Talijani, ali pri tome oni razumiju da su postali Talijani, državljani Italije, onako kako su prije bili Austrijanci, državljani Austrije i dvojstvo između državljanstva i narodnoga ostaje.

Između položaja u Austriji i Italiji je bitna razlika. U Austriji su oni mogli biti Hrvati, imali su škole, niže i srednje, svoj jezik u općini, na sudu i u kotaru, svoj narodni pokret. U tome narodnom pokretu je bilo borbi, pobjeda, napredovanja. U borbi su se formirale ideje i moral ljudi, ljudi su se uzajamno pomagali, međusobno kontrolirali. Biti »naše«, biti dobar Hrvat je u neku ruku značilo i biti dobar čovjek, paziti na svoje postupke. I civilizacija je napredovala pod tima uvjetima razvijanja nekih određenih ideja, načela, morala. Danas svega toga nema. Civilizacija napreduje, ali bez ideja, bez načela, bez morala.

Čudnovati izgledaju moji nekadašnji drugovi. Eto jednog invalida, kojemu je Hrvatska doslovno spasila život, jer je u njezinim sanatorijumima proveo nekoliko godina. Ali penziju i razmjerno dobru dobio je tek od Italije. On pri-

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

PREDAVANJE ŽENSKE SEKCIJE „JUGOSLOVENSKE MATICE“

Ženska sekcija »Jugoslovenske Matice« održava svakog petka u 17 sati svoje društvene sastanke u Ilici broj 83 I kat (Gluhoničijev zavod). Pozivaju se Istranke, da tim sastancima prisustvuju, jer je njihova sveta dužnost, da u prvom redu one pomognu akciju oko opskrbe Istarske sirotinje bilo djelom, bilo savjetom.

Ženska sekcija održaje nadalje svakih četrnaest dana u istim prostorijama u 18 sati svoja društvena predavanja, na koja se pozivaju Istranke kao i Istrani. Predavanja bit će pravovremeno objavljena u našem glasilu »Istra«. Dne 10. decembra predavat će gospodja E. V. o Istri.

Članski sastanak »Istre« u Zagrebu

U nedjelju 12. decembra u 9 i pol sati prije podne održati će se članski sastanak članova društva »Istra« u Zagrebu. — Umoļavaju se svi članovi da ovom sastanku prisustvuju, jer se radi o vrlo važnom dnevnom redu.

U interesu je naših članova, da budu prisutni i neka na sastanak dovedu sve poznate emigrante.

ODIJELA I OBUČA ZA SOCIJALNI OTSJEK.

Umoļavaju se članovi, koji imaju ponošeni odjevni predmeta, da to daruju za Socijalni otkup društva »Istra«, koji radi na zbrinjavanju naših besposlenih radnika, a naročito onih najblijednijih koji su u zimsko doba vrlo loše odjeveni. Kako spomenuti otkup društva »Istra« daje ovim našim besposlenim i malo tople večere, dobro će doći i najmanji doprinos u gotovom ili u živežnim namirnicama.

Očekujemo od naših bolje situiranih članova da će i u tom pogledu ispuniti svoju dužnost i rado doprinášati za fond Socijalnog otkupa.

NOVI INKASATOR.

Od 1. decembra o. g. primio se inkasatorskog mjesta naš član g. Klement Fabris, koji je ovlašten od strane odbora društva »Istra« da ubre članarinu za društvo. — Umoļavaju se svi članovi, koji su u zanosťaku sa svojom članarinom, da istu u najkraćem roku podmiru, ili izravno u društvu ili preko gore spomenutog našeg inkasatora koji će ih uvijek pohadjati.

Članski sastanak u Sl. Brodu

Slav. Brod, 29. nov. 1937. Dne 28. studenoga 1937 održan je u našoj čitaonici članski sastanak, kojemu je prisustvovalo 20 do 25 članova.

Sastanak je poslije deset sati do podne otvorio u odsustvu predsjednika, potpredsjednik društva. — U prigodnom govoru izvješćava članstvo o radu upravnog odbora prigodom održanja ovogodišnjeg kongresa. Naglasio je, da su članovi upravnog odbora uložili mnogo truda na radu da doček gostiju bude što bolji. U tome je zaista i uspio, jer su pojedini delegati još na kongresu izjasnili da je doček bio odlično organizovan, a nekoga su društva u ime svojih delegata izrazila svoju pismenu zahvalu.

Društveni tajnik je izvjestio članstvo o radu samoga kongresa, a naročito se pozabavio pitanjem sticanja državljanstva, što naše članstvo i najviše interesuje. Pošto se ova budžetska godina primiče kraju, moli zainteresovane članove da podnose molbe za oprost od taksa prilikom sticanja državljanstva. Osobito upozorava roditelje koji imaju djecu, jer se može desiti da kad djeca odrastu uslijed nemara roditelja neće moći dobiti ni dozvole boravka ni karte zanimanja kao što ima slučajeva u prošlosti.

Zatim je govorio brat Daus. On osobito podvlači da treba u društvo dovesti mladih naraštaj i upoznati ga potanko sa razlozima zbog kojih smo ostavili svoju rođenu grudu — nezaboravnu Istru. Treba mladež da upozna suštinu naše nacionalne borbe za postignuće konačnog cilja. Može se desiti da se konačni cilj neće postići za našeg života, zato treba pripremiti mladež, koja treba da započetu borbu nastavi do postignuća cilja.

Pošto je dnevni red toga sastanka iscrpljen, sastanak je zaključen oko 11.45.

Nikolinjska zabava »ITG« u Karlovcu

Karlovac, dec. 1937. U nedjelju dne 5. decembra 1937 u 4 sata poslije podne održat će »ITG« u Karlovcu kućnu Nikolinjsku večer, na kojoj će se darovati djeca siromašnih emigranata.

Umoļavaju se članovi u koliko neko želi da bude njegovo dijete posebno nagradjeno, molimo da nagradu izvoli dostaviti u društvene prostorije najkasnije do nedjelje dne 5. decembra o. g. u 12 sati.

Molimo sve članove da ovaj priredbi izvole prisustvovati, kao i materijalno ju pripomoći. Odbor.

znaje Italiji sve, Hrvatskoj ništa. Savi su ušli u njihov život: o »digestionu« (probavi), o individualnoj sreći koju novac donosi, o potrebi smanjenja broja djece, o načinu kako se može prevartiti liječnik ili pridobiti sklonost kape-tana broda.

Drugi, kod kuće, na stalnom poslu nastoje da dodju »pod kasu«, bilo da se lakše rane na poslu, bilo da se rane van posla a odglume ranjavanje na poslu. »Lako njemu, on je pod kasu«, postaju nove predodžbe o »lakoći« i sigurnosti života.

Život naroda postaje tako materijalno puniji i bogatiji, duhovno sasvim oskudan. Jedna praznina je tu, nepostojanje ma kakve ideje, koje bi se čovjek primio i držao i prema njoj udesio život. Sve ima neki smisao i neki značaj dok nosi materijalnu korist. Ona je pokretač čitavog života i van nje nema ništa, osim praznine i pustoši. Fašizmi se odlikuju svuda time što ostavljaju takvu pustoš u dušama ljudi. Ali ako je nacija za običnog Talijana apstrakcija, ona je za našega čovjeka neki daleki astronomski pojma. Njemu ostaje goli materijalni život i malo, sve manje obiteljske topline. Prije je on bio član velike obitelji, danas je čovjek pojedinac sam i izgubljen, visi o radu, pronalazi individualno uživanje (krčma, ples). Stalno zaposlenje, novac, materijalizam, proletarijacija udaljuje ljude i od crkve. Ali mjesto koje je u dušama zauzimala prije religija, ostaje sada prazno. Nema ni jedne misli vodilje, ni jedne plemenite ideje. Proletarizirani seljaci postaju cionici. Nema žalosnije stvari od pogleda na takvu duševnu prazninu.

MIHO KRVAČAK